

Kotona filosofiassa

■ Anja Viinikka

Filosofia ei ole tieteiden äiti, vaan nimenomaan tieteiden tiede, vanhin akateeminen tieteenala – Ilkka Niiniluotoa siteeraten. Sen varteenotettavana tyysijana ovat nykyäänkin Platonin näkemykset ja hänen Ateenaan perustamansa Akademia. Lähtökohtana ovat siis antiikin, lähinnä kreikkalaiset, ajattelijat.

Vaikka filosofian keskeisiä edellytyksiä ovat totuuteen pyrkiminen – se on altis korjaamiselle uuden tiedon perusteella – ja kriittinen asenne, alan edustajilla on erilaisia lähtökohtatietoja ja näkemyseroja. Sven Krohnin luentoja alusta lähtien korostamaa vaatimusta käsitteiden määrittelyn tärkeydestä ei ole aina otettu riittävästi huomioon tieteellisissä tutkimuksissa. Bertrand Russellin maailmankatsomukselliset näkemykset eivät nykyisten tietojen valossa pureudu keskeisiin ongelmiin. Hän oli alkuaan kiinteässä ajatustenvaihdossa kreikkalaisiin filosofiin perehtyneen kirjailija D. H. Lawrencen kanssa, mutta ajautui myöhemmin eri linjoille. Friedrich Nietzschen ajatukset naisen aivojen kyvyttömyydestä käsittelemään tai edes ymmärtämään tieteellisiä seikkoja on tyrmänyt aikansa eläneinä.

Filosofiaa tangeeraavan professori Tapio Puolimatkan ”tieteellisiä” maailmankatsomuksellisia näkemyksiä on tutkijoiden piirissä luonnehdittu ”uskontoon hurautaneina” (muun muassa Petter Portin), jopa harhaisina ja ainakin osittain väärinä kajotessaan lähinnä fysiikkaan ja maailman syntymiseen. Filosofian opintoihin aikoinaan suuntautuneen, sittemmin kosmologiaan ja fysiikkaan antautuneen professori Kari Enqvistin maailmankatsomukselliset kannanotot ja yleinen kulttuurintuntemus antavat ymmärtää,

ettei hän ole rajoittunut vain omaan tieteenalaansa. Hänen näkemyksensä (teoksessa *Valo ja Varjo*, 2000), että vain matemaattisesti perusteltava on tosi tiedettä, muun ollessa pseudotiedettä, kumoaa käsityksen laaja-alaisuudesta. Sen tiedon perusteella, joka minulla on hänen näkemyksestään fysiikasta ainoana kaiken selittävänä tieteenalana teoksessa *Olemisen porteilla* (1998), on syytä torjua moinen harhaluulo.

Mielestäni on aiheellista pureutua teoreettisen filosofian professorin Ilkka Niiniluodon esittämiin näkemyksiin perusteellisemmin. Hän osoittaa filosofian kyvyn käsitellä tieteistä monisyisimmin ja kattavimmin monia tärkeitä kysymyksiä. Ohessa on esimerkkejä hänen näkemyksistään tieteiden, erityisesti filosofian, maailmanselitysmahdollisuudesta:

1) **Pyrkimys totuuteen** tai ainakin mahdollisimman suuressa määrin totuudenmukaisuuteen (*truthlikeness*) tulee perustellusti esille teoksessa *Totuuden rakastaminen* (2003).

2) **Yliopisto tieteiden tyysijana** on kattavimmin (eurooppalaisen yliopistolaitoksen 900-vuotinen taival ja suomalaisen yliopistolaitoksen kehitys sen perustamisesta, vuodesta 1640, lähtien) edustettuna teoksessa *Dynaaminen sivistysyliopisto* (2011), josta käy ilmi myös Niiniluodon tieteilijänuran vaiheet matemaatiikan opiskelijasta teoreettisen filosofian professoriksi ja keskeiseksi, myös kansainvälisesti ansioituneeksi tiedevaikuttajaksi. Hän keskittyi ymmärrettävistä syistä lähinnä Helsingin yliopistoon, unohtamatta kuitenkin eri maiden yliopistoja (muun muassa Bolognan yliopiston merkitys).

3) **Näkemykset tiedon arvosta** sekä maail-

mankuvan ja tieteellisen maailmankatsomuksen käsitteistä ovat yhä ajankohtaisia. Teos *Tiede, filosofia ja maailmankatsomus* (1984) osoittaa perustavalla tavalla filosofian lähtökohdat ja laaja-alaisuuden.

4) **Hyvän elämän ulottuvuudet** tulevat esiin kirjassa *Hyvän elämän filosofia* (2015). Se on lukuisine erilaisten näkemysten pohdintoineen – käsitteiden etymologioita myöten – kokoa-va esitys filosofian tarjoamista monipuolisista mahdollisuuksista tavoitella mahdollisimman täysipainoista maailmannäkemyistä ja elämää.

Rohkeana yhteenvetona on suorastaan pakko päätyä toteamukseen Niiniluodon filosofian olevan hurmaava tiedonlähde ”kattotieteenä”.

Kirjoittaja on filosofian tohtori ja Turun yliopiston yleisen kirjallisuuden lehtori (emerita).